TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2010. gada 9. marts*

Lieta C-378/08

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Tribunale amministrativo regionale della Sicilia* (Itālija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2008. gada 5. jūnijā un kas Tiesā reģistrēts 2008. gada 21. augustā, tiesvedībā

Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA,

Polimeri Europa SpA,

Syndial SpA

pret

Ministero dello Sviluppo economico,

* Tiesvedības valoda — itāļu.

Ministero della Salute,

Ministero Ambiente e Tutela del Territorio e del Mare,

Ministero delle Infrastrutture,

Ministero dei Trasporti,

Presidenza del Consiglio dei Ministri,

Ministero dell'Interno,

Regione siciliana,

Assessorato regionale Territorio ed Ambiente (Sicilia),

Assessorato regionale Industria (Sicilia),

Prefettura di Siracusa,

Istituto superiore di Sanità,

Commissario Delegato per Emergenza Rifiuti e Tutela Acque (Sicilia),

Vice Commissario Delegato per Emergenza Rifiuti e Tutela Acque (Sicilia),

Agenzia Protezione Ambiente e Servizi tecnici (APAT),

Agenzia regionale Protezione Ambiente (ARPA Sicilia),

Istituto centrale Ricerca scientifica e tecnologica applicata al Mare,

Subcommissario per la Bonifica dei Siti contaminati,

Provincia regionale di Siracusa,

Consorzio ASI Sicilia orientale Zona Sud,

Comune di Siracusa,

Comune di Augusta,

Comune di Melilli,

Comune di Priolo Gargallo,

Azienda Unità sanitaria locale N. 8,

Sviluppo Italia Aree Produttive SpA,

Invitalia (Agenzia nazionale per l'attrazione degli investimenti e lo sviluppo d'impresa) SpA, agrāk — *Sviluppo Italia SpA,*

piedaloties

ENI Divisione Exploration and Production SpA,

ENI SpA,

Edison SpA.

I - 1972

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], palātu priekšsēdētāji H. N. Kunja Rodrigess [*J. N. Cunha Rodrigues*], K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*], P. Linda [*P. Lindh*] un K. Toadere [*C. Toader*] (referente), tiesneši K. V. A. Timmermanss [*C. W. A. Timmermans*], K. Šīmans [*K. Schiemann*], P. Kūris [*P. Kūris*], E. Juhāss [*E. Juhász*], A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*] un Ž. Ž. Kāzels [*J.-J. Kasel*],

ģenerāladvokāte J. Kokote [*J. Kokott*],
sekretāre L. Hjūleta [*L. Hewlett*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2009. gada 15. septembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA* vārdā — D. de Luka [*D. De Luca*], M. Kaldarera [*M. Caldarera*], L. Akvarone [*L. Acquarone*] un Dž. Akvarone [*G. Acquarone*], *avvocati*,

— *Polimeri Europa SpA* un *Syndial SpA* vārdā — P. Amara [*P. Amara*], S. Grasi [*S. Grassi*], Dž. M. Roberti [*G. M. Roberti*] un I. Peredžo [*I. Perego*], *avvocati*,

— *Sviluppo Italia Aree Produttive SpA* un *Invitalia (Agenzia nazionale per l'attrazione degli investimenti e lo sviluppo d'impresa) SpA*, agrāk — *Sviluppo Italia SpA*, vārdā — F. Šaudone [*F. Sciaudone*], *avvocato*,

— *ENI SpA* vārdā — Dž. M. Roberti, I. Peredžo, S. Grasi un K. Džuljāno [*C. Giuliano*], *avvocati*,

— Itālijas valdības vārdā — Dž. Palmjēri [*G. Palmieri*], pārstāve, kurai palīdz D. del Gaico [*D. Del Gaizo*], *avvocato dello Stato*,

— Grieķijas valdības vārdā — A. Samoni-Randu [*A. Samoni-Rantou*] un G. Karipsiadis [*G. Karipsiadis*], pārstāvji,

— Nīderlandes valdības vārdā — K. Viselsa [*C. Wissels*] un B. Koupmane [*B. Koopman*], kā arī D. J. M. de Hrāfe [*D. J. M. de Grave*], pārstāvji,

— Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — K. Zadra [*C. Zadra*] un D. Rekja [*D. Recchia*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokātes secinājumus 2009. gada 22. oktobra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 21. aprīļa Direktīvā 2004/35/EK par atbildību vides jomā attiecībā uz videi

nodarītā kaitējuma novēršanu un atlīdzināšanu (OV L 143, 56. lpp.) ietvertā principa "piesārņotājs maksā" interpretāciju, kā arī par Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 31. marta Direktīvas 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts [publiskā iepirkuma] līgumu, piegādes valsts [publiskā iepirkuma] līgumu un pakalpojumu valsts [publiskā iepirkuma] līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūras (OV L 134, 114. lpp.), interpretāciju.

2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedību ietvaros starp sabiedrībām *Raffinerie Mediterranee (ERG) SpA*, *Polimeri Europa SpA* un *Syndial SpA* un dažādām Itālijas valsts, reģionālajām un komūnu iestādēm par šo iestāžu pieņemtajiem videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem attiecībā uz Augustas (Itālija) līci, kura apkārtnē atrodas minēto sabiedrību iekārtas un/vai zemes īpašumi.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas 2004/35 preambulas apsvērumos, kuriem ir nozīme šajā lietā, ir noteikts šādi:

"(1) Pašlaik Kopienā ir daudz piesārņotu vietu, kas rada nopietnus draudus veselībai, un pēdējās desmitgadēs dramatiski palielinājušies bioloģiskās daudzveidības zudumi. Bezdarbības dēļ varētu rasties aizvien pieaugošs teritorijas piesārņojums un lielāki bioloģiskās daudzveidības zudumi nākotnē. [..]

(2) [..] direktīvas pamatprincips tādēļ ir šāds — uzņēmējam, kura darbība rada kaitējumu videi vai tiešus šāda kaitējuma draudus, ir jābūt materiāli atbildīgam. [..]

[..]

(8) Ciktāl tas attiecas uz kaitējumu videi, šī direktīva jāpiemēro profesionālajām darbībām, kas apdraud cilvēku veselību vai vidi. Šīs darbības jānosaka principā, atsaucoties uz attiecīgiem Kopienas tiesību aktiem, kas paredz normatīvās prasības saistībā ar noteiktām darbībām vai praksi, ko uzskata par cilvēku veselībai vai videi potenciāla vai faktiska riska cēloņiem.

(9) Saistībā ar kaitējumu aizsargājamām sugām un dabiskajiem biotopiem šo direktīvu piemēro arī attiecībā uz visām profesionālajām darbībām, kas vēl nav tieši vai netieši noteiktas Kopienas tiesību aktos kā tādas, kas rada faktiskus vai potenciālus draudus cilvēku veselībai vai videi. Tad — vienalga, vai tā būtu uzņēmēja kļūda vai nolaidība — viņam ir jābūt atbildīgam tikai saskaņā ar šo direktīvu. [Šādā gadījumā uzņēmējam ir atbildība saskaņā ar šo direktīvu vienīgi tad, ja viņš ir pieļāvis kļūdu vai nolaidību].

[..]

(13) Ar atbildības mehānisma starpniecību nevar atlīdzināt visu veidu kaitējumu videi. Lai šis mehānisms būtu efektīvs, ir jābūt vienam vai vairākiem identificējamiem piesārņotājiem, kaitējumam jābūt konkrētam un aprēķināmam un jānosaka cēloņsakarība starp kaitējumu un identificēto piesārņotāju vai piesārņotājiem. Tādēļ atbildība nav piemērots instruments, lai tiktu galā ar plašu,

izkliedēta rakstura piesārņojumu, ja nav iespējams saistīt nelabvēlīgo ietekmi uz vidi ar noteiktu individuālo darītāju darbību vai bezdarbību.

[..]

(24) Nodrošinot, lai attiecīgo uzņēmēju un citu ieinteresēto personu likumīgās intereses būtu atbilstoši aizsargātas, jānodrošina efektīvu īstenošanas un izpildes līdzekļu pieejamība. Kompetentajām iestādēm jābūt atbildīgām par īpašiem uzdevumiem, kas saistīti ar atbilstošu administratīvo diskrētumu, proti, par pienākumu novērtēt kaitējuma smagumu un noteikt, kādi pasākumi stāvokļa uzlabošanai veicami.

[..]

(30) Šīs direktīvas noteikumi nav attiecināmi uz kaitējumu, kas noticis līdz šīs direktīvas īstenošanas [transponēšanas] termiņa beigām.

[..]"

4 Saskaņā ar Direktīvas 2004/35 3. panta ar nosaukumu "Darbības joma" 1. punktu tā attiecas uz:

"[..]

a) kaitējumu videi, ko izraisījusi kāda no III pielikumā uzskaitītajām profesionālajām darbībām, kā arī uz jebkādiem tiešiem tāda kaitējuma draudiem, kas radušies šo darbību dēļ;

b) kaitējumu aizsargājamajām sugām un dabiskajiem biotopiem, ko izraisījušas citas profesionālās darbības, kas nav uzskaitītas III pielikumā, kā arī uz jebkādiem tiešiem šā kaitējuma draudiem, kas radušies saistībā ar kādu no šīm darbībām, vienalga, vai uzņēmējs ir pieļāvis kļūdu vai bijis nolaidīgs."

5 Minētās direktīvas 4. panta 5. punktā ir paredzēts, ka tā "attiecas tikai uz tādu kaitējumu videi vai tiešiem tāda kaitējuma draudiem, ko izraisījis izkliedēta rakstura piesārņojums, ja ir iespējams noteikt cēloņsakarību starp kaitējumu un atsevišķu uzņēmēju darbībām".

6 Šīs pašas direktīvas 6. pantā ar nosaukumu "Koriģējoša darbība" ir noteikts:

"1. Ja noticis kaitējums videi, uzņēmējs nekavējoties informē kompetento iestādi par visiem būtiskajiem situācijas aspektiem un veic:

[..]

b) saskaņā ar 7. pantu — vajadzīgos pasākumus stāvokļa [u]zlabošanai.

2. Jebkurā laikā kompetentā iestāde drīkst:

[..]

c) prasīt, lai uzņēmējs veic vajadzīgos pasākumus stāvokļa [u]zlabošanai;

d) sniegt uzņēmējam norādījumus, kuri tam jāievēro attiecībā uz stāvokļa [u]zlabošanai veicamajiem pasākumiem; vai

e) pati veikt stāvokļa [u]zlabošanai vajadzīgos pasākumus.

3. Kompetentā iestāde prasa, lai pasākumus stāvokļa [u]zlabošanai veiktu uzņēmējs. Ja uzņēmējs nepilda 1. punktā vai 2. punkta [..] c) vai d) apakšpunktā noteiktos pienākumus, ja uzņēmējs nav identificējams vai ja viņam nav jāsedz izdevumi saskaņā ar šo direktīvu, kompetentā iestāde kā pēdējā instance šos pasākumus var veikt pati."

7 Attiecībā uz novēršanas un atlīdzināšanas izmaksām Direktīvas 2004/35 8. pantā ir noteikts:

"1. Uzņēmējs sedz izmaksas par tām profilaktiskajām un koriģējošajām darbībām, kas veiktas saskaņā ar šo direktīvu.

2. Ievērojot 3. un 4. punktu, no uzņēmēja, kas izraisījis kaitējumu vai tiešus kaitējuma draudus, kompetentā iestāde piedzen izmaksas, ko tas radījis saistībā ar profilaktiskajām vai koriģējošajām darbībām, kas veiktas saskaņā ar šo direktīvu, cita starpā, ar nodrošinājuma vai citu piemērotu garantiju palīdzību.

Tomēr kompetentā iestāde var nolemt nepiedzīt pilnas izmaksas, ja izdevumi, kas vajadzīgi, lai to panāktu, būtu lielāki nekā atgūstamā summa, vai gadījumā, ja uzņēmēju nevar identificēt.

3. Uzņēmējam nav jāsedz izmaksas par profilaktiskajām vai koriģējošajām darbībām, kas veiktas saskaņā ar šo direktīvu, ja viņš var pierādīt, ka kaitējumu videi vai tiešus tāda kaitējuma draudus:

a) izraisījusi trešā persona, un tas noticis neatkarīgi no tā, ka veikti piemēroti drošības pasākumi; vai

[..]

Šādos gadījumos dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai ļautu uzņēmējam atgūt radušās izmaksas.

[..]"

8 Minētās direktīvas 9. pantā ar nosaukumu "Izmaksu sadalījums vairāku cēloņu gadījumā" ir noteikts šādi:

"Šī direktīva neierobežo nekādus valsts normatīvo aktu noteikumus par izmaksu sadalījumu vairāku cēloņu gadījumā, jo īpaši par atbildības sadalījumu starp ražotāju un produkta lietotāju."

9 Šīs pašas direktīvas 11. pantā ar nosaukumu "Kompetentā iestāde" ir paredzēts:

"1. Dalībvalstis norīko kompetento iestādi vai kompetentās iestādes, kurām jāveic uzdevumi, kas paredzēti šajā direktīvā.

2. Kompetentās iestādes ziņā ir uzdevums noteikt, kurš uzņēmējs izraisījis kaitējumu vai tiešus kaitējuma draudus, novērtēt kaitējuma nozīmi un noteikt, kādi koriģējoši pasākumi jāveic, atsaucoties uz II pielikumu. Šajā nolūkā kompetentajai iestādei ir tiesības prasīt, lai attiecīgais uzņēmējs veiktu pats savu novērtējumu un sniegtu jebkādu vajadzīgo informāciju un nepieciešamos datus.

[..]

4. Jebkurā lēmumā, kas pieņemts saskaņā ar šo direktīvu un kas prasa veikt aizsardzības vai stāvokļa [u]zlabošanas pasākumus, nosaka precīzu pamatojumu, uz kuru tas balstās. Šādu lēmumu tūlīt paziņo attiecīgam uzņēmējam, vienlaicīgi informējot par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kas tam ir pieejami saskaņā ar tiesību aktiem, kuri ir spēkā attiecīgajā dalībvalstī, un par termiņu, kādā minētos aizsardzības līdzekļus var izmantot."

10 Direktīvas 2004/35 16. panta ar nosaukumu "Saistība ar valsts tiesību aktiem" 1. punktā ir noteikts, ka tā "neliedz dalībvalstīm paturēt spēkā vai pieņemt daudz stingrākus noteikumus attiecībā uz kaitējuma videi novēršanu un atlīdzināšanu, ietverot tādu papildu pasākumu noteikšanu, uz kuriem attiecas šīs direktīvas prasības saistībā ar aizsardzību [novēršanu] un atlīdzināšanu, kā arī papildu atbildīgo personu noteikšanu".

11 Šīs pašas direktīvas 17. pantā ar nosaukumu "Piemērošana laikā" ir paredzēts, ka tā neattiecas uz:

"[..]

— kaitējumu, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija, kas notikusi pirms 19. panta 1. punktā minētās dienas;

— kaitējumu, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija, kas notiek pēc 19. panta 1. punktā minētās dienas, ja tas radies konkrētas darbības dēļ, kura notikusi un pabeigta pirms minētās dienas;

— kaitējumu, ja pagājuši vairāk nekā 30 gadi kopš emisijas, starpgadījuma vai avārijas, kas izraisījusi kaitējumu."

12 Minētās direktīvas 19. panta 1. punkta pirmajā daļā ir paredzēts, ka vēlākais līdz 2007. gada 30. aprīlim dalībvalstīs ir jāstājas spēkā normatīvajiem un administratīvajiem aktiem, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības.

13 Direktīvas 2004/35 III pielikuma 1. punkts attiecas uz to iekārtu izmantošanu, kurām ir nepieciešama atļauja saskaņā ar Padomes 1996. gada 24. septembra Direktīvu 96/61/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli (OV L 257, 26. lpp.).

14 Saskaņā ar Direktīvas 96/61 1. pantu tās mērķis ir panākt tāda piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli, ko rada I pielikumā minētās darbības. Šī pielikuma 2.1. un 2.4. punkts attiecīgi attiecas uz "enerģētikas nozari" un "ķīmisko rūpniecību".

Valsts tiesības

15 Iesniedzējtiesa atsaucas uz 1997. gada 5. februāra dekrētlikumu Nr. 22 par [Padomes 1991. gada 18. marta] Direktīvas 91/156/EKK [ar kuru ir grozīta Direktīva 75/442/EEK par atkritumiem] (OV L 178, 32. lpp.), [Padomes 1991. gada 12. decembra] Direktīvas 91/689/EEK par bīstamajiem atkritumiem (OV L 377, 20. lpp.) un [Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra] Direktīvas 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (OV L 365, 10. lpp.) transponēšanu (1997. gada 15. februāra *GURI* Nr. 38 parastais pielikums, turpmāk tekstā — "Dekrētlikums Nr. 22/1997"). Šis dekrēts tika atcelts un aizstāts ar 2006. gada 3. aprīļa dekrētlikumu Nr. 152 par vides tiesību normām (2006. gada 14. aprīļa *GURI* Nr. 88 parastais pielikums), ar kura 299.–318. pantu Direktīva 2004/35 ir transponēta Itālijas tiesību sistēmā.

16 Dekrētlikuma Nr. 22/1997 17. pantā bija noteikts, ka "[..] ikviena persona, kura pārkāpj 1. punkta a) apakšpunktā paredzētos ierobežojumus, pat ja tas ir noticis bez nodoma, vai rada reālu un konkrētu risku, ka minētais ierobežojums var tikt pārkāpts, sedzot savas izmaksas pašai, ir jāveic darbības piesārņoto teritoriju un iekārtu, kas rada piesārņošanas risku, nodrošināšanai, "attīrīšanai" un vides stāvokļa atjaunošanai [..]".

17 1999. gada 25. oktobra ministru dekrēta Nr. 471 par kritēriju, procedūras un noteikumu piesārņoto teritoriju nodrošināšanai, "attīrīšanai" un vides stāvokļa atjaunošanai, pieņemšanu atbilstoši 1997. gada 5. februāra dekrētlikuma Nr. 22 17. pantam, kurā vēlāk ir veikti grozījumi (1999. gada 15. decembra *GURI* Nr. 293 parastais pielikums), 9. pantā ir noteikts:

"Teritorijas īpašnieks vai cita persona, kura [..] pēc savas iniciatīvas vēlas uzsākt procedūras saistībā ar ārkārtas nodrošināšanas, "attīrīšanas" un vides stāvokļa atjaunošanas

pasākumiem atbilstoši Dekrētlikuma [Nr. 22/1997] 17. panta 13.a daļai, par konstatēto piesārņojumu, kā arī par iespējamiem nepieciešamajiem ārkārtas nodrošināšanas pasākumiem veselības un vides aizsardzības nodrošināšanai, kuri ir veikti izpildes posmā, ir jāpaziņo reģiona, provinces un komūnas [pašvaldībai]. Paziņošana ir jāveic, pievienojot atbilstošo tehnisko dokumentāciju, kurā ir jāiekļauj iepriekš minēto pasākumu raksturojums. [..] Kopiena vai, ja piesārņojums attiecas uz vairāku komūnu teritoriju, reģions pārbauda pieņemto ārkārtas nodrošināšanas pasākumu efektivitāti un var noteikt papildu normas un pasākumus, īpaši uzraudzības pasākumus, kas ir jāveic, lai pārbaudītu piesārņojuma apstākļus, un kontroli, kas ir jāveic, lai pārbaudītu pasākumu, kuri ir īstenoti nolūkā aizsargāt sabiedrības veselību un tuvāko apkārtni, efektivitāti [..]."

18 2006. gada 3. aprīļa dekrētlikuma Nr. 152 311. panta 2. punktā ir noteikts:

"Ikvienam, kurš ir vainojams nelikumīgā darbībā vai darbību neveikšanā vai nepieciešamo pasākumu nepieņemšanā, pārkāpjot likumu, noteikumus vai administratīvos pasākumus nolaidības, nekompetences vai neapdomības dēļ vai pārkāpjot tehniskos noteikumus, tādējādi izraisot kaitējumu videi, to pavisam vai daļēji mainot, paslēpjot vai iznīcinot, ir jāatjauno iepriekšējā situācija vai arī jāatlīdzina valstij līdzvērtīga summa."

Pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

19 Pamata lieta attiecas uz Priolo Gargallo [*Priolo Gargallo*] (Sicīlija) reģionu, kurš ir atzīts par "valsts nozīmes teritoriju "attīrīšanas" mērķiem", un īpaši Augustas līci. Šo līci ietekmē pastāvīga vides piesārņojuma fenomens, kura pirmsākumi ir meklējami

jau sešdesmitajos gados, kad Augustas-Priolo-Melilli centrs tika izveidots par naftas centru. Kopš tā laika šajā reģionā ir izveidoti un/vai sākuši darbību daudzi uzņēmumi, kuri darbojas ogļūdeņraža un naftas ķīmijas nozarēs.

20 Teritorijā ir tikusi veikta "izpēte", kuras nolūks bija novērtēt augsnes stāvokli, gruntsūdeņus, jūras piekrasti un jūras dzīles. Atbilstoši Ministra 1999. gada 25. oktobra dekrēta Nr. 471 9. pantam uzņēmumi, kuri atrodas naftas ķīmijas centrā, kā rūpniecisko zemes gabalu, kas atrodas valsts nozīmes teritorijā, īpašnieki iesniedza gruntsūdeņu ārkārtas nodrošinājuma un attīrīšanas projektus, kas tika apstiprināti ar starpministriju dekrētu.

21 Veicot vairākus secīgus pasākumus, kā arī intervences projektu īstenošanas aizkavēšanās dēļ, kas tika pārmesta attiecīgajiem uzņēmumiem, kompetentā valsts iestāde minētajiem uzņēmumiem lika veikt Augustas līča jūras dzīļu "attīrīšanu" un atjaunošanu iepriekšējā stāvoklī, īpaši tā piesārņoto daļu izņemšanu divu metru dziļumā, pretējā gadījumā, ja minētie uzņēmumi to neizpildītu, minētie darbi tiktu veikti pēc iestādes iniciatīvas un to izmaksas būtu jāsedz šiem uzņēmumiem. Dienestu iepriekšējās sanāksmes laikā 2006. gada 21. jūlijā tika arī nolemts pabeigt iepriekš apstiprinātos pasākumus, veicot fizisku gruntsūdeņu norobežošanu.

22 Norādot, ka šādi darbi esot neīstenojami un tie radītu nesamērīgus izdevumus, attiecīgie uzņēmumi cēla prasību par minētajiem administratīvajiem lēmumiem iesniedzējtiesā. Ar 2007. gada 21. jūlija spriedumu lietā 1254/2007 iesniedzējtiesa minētās prasības apmierināja, uzskatot, ka "attīrīšanas" pienākumi esot pretlikumīgi, jo, tos nosakot, neesot ņemts vērā nedz princips "piesārņotājs maksā", nedz valsts noteikumi,

kas regulē "attīrīšanas" procedūras, nedz arī sacīkstes princips. Turklāt ar attiecīgajiem uzņēmumiem nav veiktas nekādas debates par šādas "attīrīšanas" veikšanas nosacījumiem.

23 Šo spriedumu administratīvās iestādes apstrīdēja *Consiglio di Giustizia amministrativa della Regione Sicilia* [Sicīlijas reģiona valsts administratīvās tiesvedības padome], kura 2008. gada 2. aprīļa rīkojumā par pagaidu noregulējumu uzskatīja, ka ir pierādīta apelācijas *fumus boni juris* un, ņemot vērā, ka minēto iestāžu noteikto pasākumu izpildes nepamatota kavēšanās ir radījusi kaitīgas sekas, noteica sprieduma lietā 1254/2007 izpildes apturēšanu.

24 Vēlāk administratīvās iestādes uzskatīja, ka iepriekš apstiprinātie pasākumi nav piemēroti Augustas līcī esošā piesārņojuma novēršanai. Turklāt, tā kā sabiedrības, kuras ir iesniegušas prasību, atteicās pakļauties pasākumiem, dienestu 2007. gada 20. decembra sanāksmē tiem tika noteikti citi pasākumi, tostarp dambja uzcelšana, kura izstrāde un īstenošana tika uzticēta sabiedrībai *Sviluppo Italia Aree produttive SpA* (turpmāk tekstā — "*Sviluppo*"). Šie pasākumi tika apstiprināti dienestu 2008. gada 6. marta un 16. aprīļa sanāksmēs. Visbeidzot tika pieņemts 2008. gada 21. februāra dekrēts Nr. 4378, kura priekšmets ir "2007. gada 20. decembra dienestu sanāksmes [..] galīgo pasākumu pieņemšana par Priolo valsts nozīmes teritoriju" (turpmāk tekstā — "2008. gada 21. februāra dekrēts").

25 Prasītājas pamata lietā pret šo dekrētu, kā arī pret citiem ar to saistītiem administratīvajiem dekrētiem iesniedza jaunu prasību iesniedzējtiesā. Šajā prasībā prasītājas norāda, ka apstiprinātā projekta, kura izstrādi nodrošina sabiedrība *Sviluppo*, un kurai projekta izstrāde ir uzticēta, neizsludinot konkursu, mērķis neesot vide, bet gan

drīzāk sabiedriskās infrastruktūras celtniecība, proti, izmantojot piesārņotās daļas, Augustas līča vidū izveidot mākslīgo salu.

26 Iesniedzējtiesa norāda, ka iepriekšējos ar šo pašu strīdu saistītos lēmumos *Consiglio di Giustizia amministrativa della Regione Sicilia* kā apelācijas instance uzskatīja, ka "nešķiet būtiski [..] noteikt rūpniecisko teritoriju īpašnieku vai patieso koncesionāru līdzdalības pakāpi vai neesamību, kā arī noteikt iespējamu to administrācijas iestāžu atbildību, kuras iepriekš ir atļāvušas veikt piesārņojošās darbības". Šī pati tiesa uzskata, ka "līdzsvars starp dažādām konstitucionālas nozīmes interesēm aizsargāt veselību, vidi un privāto uzņēmumu iniciatīvu [..]atbilst objektīvam uzņēmumu atbildības kritērijam, saskaņā ar kuru uzņēmumi, kuri ražo un gūst peļņu bīstamu darbību rezultātā, proporcionāli tam, cik tās rada piesārņojumu *per se*, vai ja attiecīgie uzņēmumi izmanto tādas ražošanas struktūras, kuras ir piesārņotas vai ir nepārtraukts piesārņojuma avots, tie paši pilnībā atbild par to, lai tiktu nodrošināta vides un sabiedrības veselības aizsardzība [..] saskaņā ar attiecīgo loģiku, kas ir cieši saistīta ar visām rūpnieciskās darbības piesārņojuma parādībām".

27 Iesniedzējtiesa norāda, ka tādējādi kompetentās valsts iestādes praksei, kā to apstiprina apelācijas tiesa, šajā gadījumā ir jāliek uzņēmumiem, kuri darbojas Augustas līcī, uzņemties atbildību par esošo vides piesārņojumu, nešķirojot iepriekš radušos piesārņojumu no pašreizējā piesārņojuma, nedz arī veicot izpēti par katra attiecīgā uzņēmuma tiešu atbildību par kaitējumu.

28 Paredzot, ka tās judikatūra, iespējams, attīstīsies tādā pašā virzienā kā apelācijas instances judikatūra, iesniedzējtiesa norāda uz Augustas līča piesārņojuma īpašo situāciju. Iesniedzējtiesa īpaši norāda, ka teritorijā darbību bija uzsākusi lielākā naftas ķīmijas uzņēmumu daļa, līdz ar to noteikt katra uzņēmuma attiecīgo atbildības daļu ir ne tikai neiespējami, bet arī nelietderīgi, īpaši, ja ņem vērā, ka fakts, ka piesārņotajā teritorijā tiek veiktas darbības, kuras pašas par sevi ir bīstamas, esot jāuzskata par pietiekamu, lai noteiktu šo uzņēmumu atbildību.

29 Šādos apstākļos *Tribunale amministrativo regionale della Sicilia* [Sicīlijas Reģionālā administratīvā tiesa] nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai princips "piesārņotājs maksā" (EKL 174. pants [..]) un Direktīvas [2004/35] noteikumi ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde var pieprasīt privātiem uzņēmumiem — pamatojoties vienīgi uz faktu, ka tie pašreiz veic savu darbību teritorijā, kas ir piesārņota jau ilgāku laiku, vai blakus esošā teritorijā, — veikt atlīdzināšanas pasākumus, neveicot izmeklēšanu, lai konstatētu par attiecīgo piesārņojumu atbildīgo personu?

2) Vai princips "piesārņotājs maksā" (EKL 174. pants [..]) un Direktīvas [2004/35] noteikumi ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde atbildību par kaitējuma videi novēršanu var īpašā veidā attiecināt uz personu, kurai ir īpašuma tiesības, un/vai uz personu, kas piesārņotajā teritorijā veic saimniecisko darbību, pirms tam nepierādot, vai pastāv cēloņsakarība starp attiecīgās personas rīcību un notikumu, kas ir radījis piesārņojumu, bet pamatojoties tikai uz personas "atrašanās vietas" faktu (t.i., jo persona teritorijā veic saimniecisko darbību)?

3) Vai EKL 174. pantā [..] un Direktīvas [2004/35] noteikumos ietvertais Kopienu tiesiskais regulējums ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde pretēji principam "piesārņotājs maksā" atbildību par kaitējuma videi novēršanu var īpašā veidā attiecināt uz personu, kurai ir īpašuma tiesības, un/vai uz personu, kurai piesārņotajā teritorijā pieder uzņēmums, pirms tam nepierādot ne cēloņsakarību starp personas rīcību un notikumu, kas ir radījis piesārņojumu, ne arī [atbildības] subjektīvo pusi saistībā ar tiešu nodomu vai kļūdu?

4) Vai Eiropas Kopienu dibināšanas līgumā paredzētie Kopienu tiesību principi konkurences aizsardzības jomā un Direktīva [2004/18], [Padomes 1993. gada 14. jūnija Direktīva 93/37/EEK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu piešķiršanas procedūras [būvdarbu publiskā iepirkuma līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūras] (OV L 199, 54. lpp.)] un [Padomes 1989. gada 21. decembra] Direktīva 89/665/EKK [par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas [pārsūdzības] procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām [piegādes un būvdarbu publiskā iepirkuma līgumu slēgšanas tiesības] (OV L 395, 33. lpp.)] nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestādei privāttiesību personām (sabiedrībām *Sviluppo SpA*. un [*Sviluppo*])) ir atļauts piešķirt līguma slēgšanas tiesības par darbībām, kas saistītas ar attīrīšanas pasākumu izpēti, projektēšanu un veikšanu, faktiski — ar valsts būvdarbu veikšanu valstij tieši piederošās teritorijās, pirms tam neveicot nepieciešamās publiskā iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūras?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pieņemamību

30 Itālijas valdība norāda, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu nav pieņemams, jo, pirmkārt, uzdotie jautājumi Tiesai liekot vērtēt valsts tiesisko regulējumu un, otrkārt,

iesniedzējtiesas mērķis neesot atrisināt tai izskatīšanā nodoto strīdu, bet gan drīzāk apstrīdēt tās apelācijas tiesas judikatūru.

31 Šajā sakarā pietiek atgādināt, ka, lai gan prejudiciālās tiesvedības ietvaros Tiesas kompetencē nav lemt par valsts tiesību pasākuma saderīgumu ar Savienības tiesībām, tā tomēr valsts tiesai var sniegt visus šo tiesību interpretācijas elementus, kas tai ļautu izvērtēt šo saderīgumu, ņemot vērā spriedumu lietā, kura tajā ir ierosināta (2008. gada 22. maija spriedums lietā C-439/06 *citiworks*, Krājums, I-3913. lpp., 21. punkts un tajā minētā judikatūra).

32 Turklāt zemākas instances tiesai jābūt iespējai brīvi uzdot Tiesai to interesējošos jautājumus, ja tā uzskata, ka juridiskais vērtējums, ko veikusi augstākas instances tiesa, varētu tai likt pieņemt Savienības tiesībām neatbilstošu spriedumu (šajā sakarā skat. 1974. gada 16. janvāra spriedumu lietā 166/73 *Rheinmühlen-Düsseldorf*, *Recueil*, 33. lpp., 4. punkts).

33 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams un tādējādi ir jāizvērtē *Tribunale amministrativo regionale della Sicilia* uzdotie dažādie jautājumi.

Par pirmajiem trim jautājumiem

34 Uzdodot pirmos trīs jautājumus, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā vēlas zināt, vai EKL 174. panta 2. punkta pirmajā daļā ietvertais princips "piesārņotājs

maksā" un Direktīvas 2004/35 noteikumi, kuru mērķis ir precizēt šo principu vides atbildības jomā, nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, ar kuru kompetentajai iestādei ir atļauts uzņēmējiem noteikt videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus, jo to iekārtas atrodas netālu no piesārņotās teritorijas, pirms tam neveicot izpēti par notikumu, kas ir radījis piesārņojumu, nedz arī nosakot cēloņsakarību starp minēto kaitējumu un šiem uzņēmumiem, vai arī minēto uzņēmumu tiešu nodomu vai kļūdu.

35 Ņemot vērā iesniedzējtiesas norādītos, kā arī Itālijas, Grieķijas un Nīderlandes valdību un Eiropas Kopienu Komisijas aplūkotos pamata lietas apstākļus, pirms sniegt atbildi uz uzdotajiem jautājumiem, ir jānosaka Direktīvas 2004/35 piemērošanas laikā nosacījumi šādos apstākļos.

Par Direktīvas 2004/35 piemērojamību laikā

— Tiesai iesniegtie apsvērumi

36 Itālijas un Nīderlandes valdības, kā arī Komisija apšauba, ka Direktīvu 2004/35 varētu pamata lietas apstākļiem piemērot laikā, jo videi nodarītais kaitējums esot radies pirms 2007. gada 30. aprīļa un/vai tas katrā ziņā esot radies no iepriekš veiktām darbībām, kuras ir pabeigtas līdz minētajam datumam. Komisija tomēr ļauj noprast, ka šo direktīvu varētu piemērot kaitējumam, kas ir radies pēc 2007. gada 30. aprīļa un kas izriet no attiecīgo uzņēmumu pašreizējās darbības. Tomēr to nevarētu piemērot piesārņojumam, kas ir radies pirms šī paša datuma un kuru ir radījuši citi uzņēmumi,

nevis tie, kuri pašlaik darbojas Augustas līcī un kuru atbildību valsts iestādes vēlas noteikt.

37 Grieķijas valdība turpretī uzskata, ka Direktīvu 2004/35 var piemērot pamata lietas faktiem. Veicot interpretāciju *a contrario* šīs direktīvas 17. panta otrajam ievilkumam, tā uzskata, ka direktīva ir piemērojama pat tad, ja darbība, kuras rezultātā ir radies kaitējums, ir sākusies pirms 2007. gada 30. aprīļa, ja vien šī darbība nav pārtraukta pirms šī datuma un turpinās pēc tā.

— Tiesas atbilde

38 Kā izriet no Direktīvas 2004/35 preambulas trīsdesmitā apsvēruma, Savienības likumdevējs ir uzskatījis, ka šajā direktīvā paredzētie noteikumi par sistēmu atbildību vides jomā "nav attiecināmi uz kaitējumu, kas noticis līdz šīs direktīvas transponēšanas termiņa beigām", proti, pirms 2007. gada 30. aprīļa.

39 Direktīvas 2004/35 17. pantā minētais likumdevējs ir skaidri norādījis to situāciju veidus, kādos tā nav piemērojama. Tā kā tādējādi tajā negatīvā veidā ir noteiktas situācijas, kuras neietilpst šīs direktīvas laikā piemērošanas jomā, no tā ir jāsecina, ka principā, raugoties no piemērošanas laikā, ikviena cita situācija ietilpst atbildības vides jomā sistēmā, kas ir ieviesta ar minēto direktīvu.

40 No Direktīvas 2004/35 17. panta pirmā un otrā ievilkuma izriet, ka tā nav piemērojama kaitējumiem, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija pirms 2007. gada 30. aprīļa, nedz arī kaitējumiem, kuri ir radušies pēc šī datuma, ja to pamatā ir īpaša darbība, kura ir veikta un pabeigta pirms minētā datuma.

41 No tā ir jāsecina, ka šī direktīva ir piemērojama kaitējumam, ko ir izraisījusi emisija, starpgadījums vai avārija pēc 2007. gada 30. aprīļa, ja šo kaitējumu ir radījušas vai nu darbības, kas ir veiktas pēc šī datuma, vai darbības, kas ir veiktas pirms šī datuma, tomēr kuras nav pabeigtas pirms tā beigām.

42 Saskaņā ar LESD 267. pantu, kura pamatā ir funkciju sadale starp valsts tiesām un Tiesu, Tiesa ir pilnvarota vienīgi lemt par Savienības akta interpretāciju vai spēkā esamību, ņemot vērā faktus, kurus tai ir norādījusi valsts tiesa. No tā izriet, ka minētajā pantā paredzētās procedūras ietvaros valsts tiesai, nevis Tiesai valsts pasākumiem vai situācijām ir jāpiemēro Savienības tiesību normas, kuras Tiesa ir interpretējusi (skat. 2008. gada 11. septembra spriedumu lietā C-279/06 *CEPSA*, Krājums, I-6681. lpp., 28. punkts).

43 Līdz ar to iesniedzējtiesai, pamatojoties uz faktiem, kuru interpretācija ir vienīgi tās kompetencē, ir jāpārbauda, vai pamata lietā kaitējums, kurš ir kompetento valsts iestāžu apstiprināto vides atjaunošanas pasākumu priekšmets, ietilpst kādā no šī sprieduma 41. punktā paredzētajām situācijām.

44 Ja šai tiesai būtu jānonāk pie secinājuma, ka Direktīva 2004/35 nav piemērojama tai iesniegtajā lietā, tātad šādai situācijai būtu piemērojamas valsts tiesības, ievērojot Līguma noteikumus un neietekmējot citus atvasināto tiesību aktus.

45 Šajā sakarā EKL 174. pantā ir norādīts, ka Kopienas politika attiecībā uz vidi tiecas panākt augsta līmeņa aizsardzību un tā pamatojas uz principu "piesārņotājs maksā". Tādējādi šajā tiesību normā ir vienīgi noteikti Kopienu vispārējie mērķi vides jomā, jo EKL 175. pants ir veltīts tam, lai izlemtu, kāda darbība ir jāveic Eiropas Savienības Padomei, nepieciešamības gadījumā rīkojoties kopā ar Eiropas Parlamentu, ievērojot koplēmuma procedūru (šajā sakarā skat. 1994. gada 14. jūlija spriedumu lietā C-379/92 *Peralta*, *Recueil*, I-3453. lpp., 57. un 58. punkts).

46 Kā to pamatoti ir norādījusi Nīderlandes valdība, tiktāl, ciktāl EKL 174. pants, kurā ir paredzēts princips "piesārņotājs maksā", attiecas uz Kopienas rīcību, uz pašu šo tiesību normu indivīdi nevar atsaukties, lai izslēgtu tādu valsts tiesiskā regulējuma piemērošanu, kāds tiek aplūkots pamata lietā, kas iejaucas vides politikas jomā, ja nav piemērojams nekāds Kopienu tiesiskais regulējums, kurš būtu pieņemts, pamatojoties uz EKL 175. pantu, un kurš attiecas tieši uz attiecīgo situāciju.

47 Ja iesniedzējtiesa secina, ka Direktīva 2004/35 pamata lietā ir piemērojama laikā, prejudiciālie jautājumi ir jāaplūko šādi.

Par Direktīvā 2004/35 paredzēto atbildības vides jomā sistēmu

— Tiesai iesniegtie apsvērumi

48 Itālijas un Grieķijas valdības uzskata, ka saskaņā ar Direktīvas 2004/35 3. panta 1. punkta a) apakšpunktu, ja runa ir par darbībām, kas ietilpst šīs direktīvas III pielikumā, tiek uzskatīts, ka uzņēmumi atbild par konstatēto piesārņojumu un nav nepieciešams konstatēt viņu pārkāpumu vai cēloņsakarību starp to attiecīgajām darbībām un videi nodarīto kaitējumu.

49 Grieķijas valdība uzskata, ka vienīgi attiecībā uz tām uzņēmumu darbībām, kas neietilpst Direktīvas 2004/35 III pielikumā, kompetentajai iestādei, lai šiem uzņēmumiem noteiktu atbildības vides jomā pasākumus šīs direktīvas izpratnē, saskaņā ar tās 3. panta 1. punkta b) apakšpunktu ir jāpierāda, ka šie uzņēmumi ir pieļāvuši kļūdu vai nolaidību. Šai iestādei neesot arī pierādījumu nastas, lai pierādītu šo uzņēmumu līdzdalības pakāpi, jo minētās direktīvas 8. panta 3. punktā esot noteikts, ka pienākums pierādīt cēloņsakarību starp kaitējumu un patieso piesārņojumu patiesībā esot uzņēmumam, kurš nevēlas segt izmaksas par nodarīto kaitējumu, ja viņš var pierādīt, ka to ir izraisījusi trešā persona. Tādējādi iespēja attiecīgajiem uzņēmumiem, iespējams savā starpā, uzsākt atjaunojošus pasākumus, kuru pamatā ir valsts noteikumi par atbildību, varētu būt pragmatisks risinājums.

50 Itālijas valdība norāda, ka katrā ziņā pamata lietā cēloņsakarība esot pati par sevi saprotama un nav nepieciešams veikt izmeklēšanu tās noteikšanai, jo attiecīgie uzņēmumi paši esot paziņojuši, ka esot acīmredzama sakritība starp to ražotajām vielām un

atrasto piesārņojumu. Turklāt Direktīvas 2004/35 16. panta 1. punkts ļaujot dalībvalstīm pieņemt stingrākus noteikumus par šajā direktīvā paredzētajiem noteikumiem.

51 Komisija uzskata, ka Direktīva 2004/35 nav piemērojama, ja nav iespējams precīzi noteikt to uzņēmēju, kura darbība ir izraisījusi kaitējumu videi. Tomēr, pamatojoties uz šīs direktīvas 16. panta 1. punktu, tā uzskata, ka tā pieļauj piemērot tādu stingrāku sistēmu, kāda tiek aplūkota pamata lietā, attiecībā uz dalībvalstu rīcības brīvību noteikt gan citas darbības, lai uz tām attiecinātu minētās direktīvas prasības, gan citas atbildīgās personas, jo katrā ziņā šāda sistēma pastiprinātu minētajā direktīvā noteiktos pienākumus.

— Tiesas atbilde

52 Kā tas ir norādīts Direktīvas 2004/35 preambulas trīspadsmitajā apsvērumā, ar atbildības mehānisma starpniecību nevar atlīdzināt visu veidu kaitējumu videi, un, lai šis mehānisms būtu efektīvs, ir jānosaka cēloņsakarība starp konkrēto un aprēķināmo kaitējumu un identificēto piesārņotāju vai piesārņotājiem.

53 Kā izriet no Direktīvas 2004/35 4. panta 5. punkta un 11. panta 2. punkta, ja kompetentajai iestādei šāda cēloņsakarība ir jānosaka, lai uzņēmumiem noteiktu atlīdzināšanas pasākumus neatkarīgi no attiecīgā piesārņojuma veida, šī prasība ir arī nosacījums, lai minēto direktīvu piemērotu izkliedētam un plašam piesārņojumam.

54 Šādu cēloņsakarību var viegli noteikt, ja kompetentā iestāde sastopas ar tādu piesārņojumu, kurš ir ierobežots platībā un laikā, kā tas ir gadījumā, ja ir ierobežots uzņēmumu skaits. Turpretī tā tas nav izkliedēta piesārņojuma gadījumā, pat ja Savienības likumdevējs ir uzskatījis, ka, sastopoties ar šādu piesārņojumu, atbildības sistēma nav piemērots instruments, ja nevar noteikt minēto cēloņsakarību. Līdz ar to saskaņā ar Direktīvas 2004/35 4. panta 5. punktu tā ir piemērojama šāda veida piesārņojumam vienīgi tad, ja ir iespējams noteikt cēloņsakarību starp kaitējumu un atsevišķu uzņēmēju darbībām.

55 Šajā sakarā ir jānorāda, ka Direktīvā 2004/35 nav norādīts veids, kā šāda cēloņsakarība būtu jānosaka. Tomēr dalītās kompetences vides jomā starp Savienību un tās dalībvalstīm ietvaros, ja direktīvā, kura ir pieņemta, pamatojoties uz EKL 175. pantu, nav noteikti nepieciešamie apstākļi tās īstenošanai, šāda noteikšana ir šo valstu kompetencē un tām šajā sakarā ir plaša rīcības brīvība, ievērojot Līguma noteikumus, lai noteiktu valsts tiesisko regulējumu, pielāgojot vai konkretizējot principu "piesārņotājs maksā" (šajā sakarā skat. 2009. gada 16. jūlija spriedumu lietā C-254/08 *Futura Immobiliare* u.c., Krājums, I-6995. lpp., 48., 52. un 55. punkts).

56 Raugoties no šāda viedokļa, dalībvalsts tiesiskajā regulējumā var tikt paredzēts, ka kompetentajai iestādei ir tiesības noteikt videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus, prezumējot cēloņsakarību starp konstatēto piesārņojumu un viena vai vairāku uzņēmumu darbībām, jo šo uzņēmumu iekārtas atrodas netālu no minētā piesārņojuma.

57 Tomēr tiktāl, ciktāl saskaņā ar principu "piesārņotājs maksā" uzņēmumiem atlīdzināšanas pienākums ir vienīgi sakarā ar viņu dalību piesārņojuma vai piesārņojuma riska

radīšanā (pēc analoģijas skat. 2008. gada 24. jūnija spriedumu lietā C-188/07 *Commune de Mesquer*, Krājums, I-4501. lpp., 77. punkts), lai prezumētu šādu cēloņsakarību, kompetentās iestādes rīcībā ir jābūt pietiekami ticamiem pierādījumiem, lai šo prezumpciju pierādītu, piemēram, uzņēmuma iekārtu netālā atrašanās no konstatētā piesārņojuma un saistība starp atrastajām piesārņojošajām vielām un vielām, kuras minētais uzņēmums izmanto savai darbībai.

58 Ja kompetentās iestādes rīcībā ir šādi pierādījumi, tā var noteikt cēloņsakarību starp uzņēmumu darbībām un konstatēto izkliedēto piesārņojumu. Saskaņā ar Direktīvas 2004/35 4. panta 5. punktu šāda situācija tādējādi ietilptu šīs direktīvas piemērošanas jomā, ja vienīgi šie uzņēmumi nevarētu apstrīdēt šādu prezumpciju.

59 No tā izriet, ka, ja iesniedzējtiesa uzskata, ka attiecīgais piesārņojums pamata lietā ir izkliedēts un nevar tikt noteikta nekāda cēloņsakarība, šāda situācija ietilptu nevis Direktīvas 2004/35 *ratione materiae* piemērošanas jomā, bet gan uz to attiektos valsts tiesības šī sprieduma 44. punktā noteiktajos apstākļos.

60 Turpretī, ja iesniedzējtiesa nonāktu pie secinājuma, ka minētā direktīva ir piemērojama gadījumā, kuru šī tiesa izskata, ir jāveic šādi apsvērumi.

61 No Direktīvas 2004/35 3. panta 1. punkta b) apakšpunkta izriet, ka, ja kaitējumu aizsargājamajām sugām un dabiskajiem biotopiem ir izraisījušas citas profesionālās darbības, kas nav uzskaitītas šīs direktīvas III pielikumā, tā ir piemērojama ar nosacījumu,

ka ir pierādīts, ka uzņēmums ir pieļāvis kļūdu vai nolaidību. Turpretī šāds nosacījums nav pieprasīts, ja piesārņojumu ir radījusi kāda no minētajā pielikumā par kaitējumu videi uzskaitītajām profesionālajām darbībām, proti, minētās direktīvas 2. panta 1. punkta a)–c) apakšpunkta izpratnē — kaitējumu aizsargājamām sugām un dabiskajiem biotopiem, kā arī kaitējumu, kas ietekmē ūdeņus un augsni.

62 Ievērojot faktu konstatāciju, kas ir jāveic iesniedzējtiesai, ja kaitējumu videi ir nodarījuši uzņēmumi, kas aktīvi darbojas enerģētikas un ķīmijas ražošanas nozarē Direktīvas 96/61 2.1. un 2.4. punkta izpratnē, veicot darbības, kuras šajā sakarā ietilpst Direktīvas 2004/35 III pielikumā, šie uzņēmumi var noteikt preventīvus pasākumus vai atlīdzinošus pasākumus bez nepieciešamības kompetentajai iestādei noteikt to kļūdu vai neuzmanību.

63 Attiecībā uz to profesionālo darbību, kas ietilpst Direktīvas 2004/35 III pielikumā, uzņēmumiem, kuri aktīvi darbojas šajās nozarēs, atbildība par vidi tiek noteikta objektīvā veidā.

64 Tomēr, kā pamatoti norāda prasītāji pamata lietā, no Direktīvas 2004/35 11. panta 2. punkta, lasot to kopā ar šīs direktīvas preambulas trīspadsmito apsvērumu, izriet, ka, lai noteiktu atlīdzināšanas pasākumus, kompetentajai iestādei, ievērojot valsts noteikumus par pierādījumiem, ir jāpierāda, kurš uzņēmums ir radījis kaitējumu videi. No tā izriet, ka minētajai iestādei šim nolūkam vispirms ir jāmeklē konstatētā piesārņojuma izcelsme un, kā tas tika konstatēts šī sprieduma 53. punktā, tā nevar noteikt atlīdzināšanas pasākumus, vispirms nenosakot cēloņsakarību starp konstatēto kaitējumu un uzņēmuma, kuru tā uzskata par atbildīgu par kaitējumu, darbību.

65 Līdz ar to Direktīvas 2004/35 3. panta 1. punkts, 4. panta 5. punkts un 11. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja kompetentā iestāde nolemj noteikt atlīdzināšanas pasākumus uzņēmumiem, kuru darbība ietilpst šīs direktīvas III pielikumā, tai nav pienākuma noteikt nedz uzņēmumu, kuru darbība tiek uzskatīta par vainojamu videi nodarītajā kaitējumā, kļūdu, nedz nolaidību vai tiešu nodomu. Turpretī šai iestādei, pirmkārt, vispirms ir jāmeklē konstatētā piesārņojuma izcelsme, un minētajai iestādei šajā sakarā ir rīcības brīvība gan attiecībā uz procedūru, gan izmantotajiem līdzekļiem un šādas izpētes ilgumu. Otrkārt, šai iestādei, ievērojot valsts noteikumus par pierādījumiem, ir jāpierāda cēloņsakarība starp uzņēmumu, pret kuriem ir vērsti atlīdzināšanas pasākumi, darbību un šo piesārņojumu.

66 Prasītājas pamata lietā norāda, ka Augustas līča piesārņojumu esot radījusi sabiedrība *Montedison SpA*, kā arī tirdzniecības un militārā osta. Līdz ar to tās uzskata, ka kompetentā iestāde tām nevar piespriest tādus atlīdzināšanas pasākumus, kādi ir noteikti 2008. gada 21. februārī.

67 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka, pirmkārt, saskaņā ar Direktīvas 2004/35 11. panta 4. punktu uzņēmumiem ir tiesību aizsardzības līdzekļi, lai apstrīdētu atlīdzināšanas pasākumus, kas ir pieņemti, pamatojoties uz šo direktīvu, kā arī jebkādas cēloņsakarības esamību starp to darbībām un konstatēto piesārņojumu. Otrkārt, saskaņā ar šīs direktīvas 8. panta 3. punktu minētajiem uzņēmumiem nav pienākuma segt atlīdzināšanas darbību izmaksas, ja tie var pierādīt, ka attiecīgo kaitējumu ir radījusi trešā persona par spīti atbilstošiem drošības pasākumiem, jo princips "piesārņotājs maksā" faktiski nenosaka, ka uzņēmumiem ir jāuzņemas izmaksas par tāda piesārņojuma atlīdzināšanu, kuru tie nav radījuši (pēc analoģijas skat. 1999. gada 29. aprīļa spriedumu lietā C-293/97 *Standley* u.c., *Recueil*, I-2603. lpp., 51. punkts).

68 Jāpiebilst arī, ka Direktīvas 2004/35 16. panta 1. punkts, sekojot EKL 176. panta paraugam, skaidri nosaka, ka direktīva neliedz dalībvalstīm paturēt spēkā vai pieņemt daudz stingrākus noteikumus attiecībā uz videi nodarītā kaitējuma novēršanu un atlīdzināšanu. Šajā tiesību normā arī ir norādīts, ka šie pasākumi var izpausties kā, pirmkārt, citu darbību noteikšana, lai tās pievienotu minētās direktīvas prasībām un, otrkārt, citu atbildīgo pušu noteikšana.

69 No tā izriet, ka dalībvalsts var izlemt, ka uzņēmumi, kas veic darbības, kas nav paredzētas Direktīvas 2004/35 III pielikumā, objektīvi var tikt atzīti par atbildīgiem par kaitējumu videi, proti, minētās direktīvas 2. panta 1. punkta a)–c) apakšpunkta izpratnē, ne tikai par kaitējumu aizsargājamām sugām un dabiskajiem biotopiem, bet arī par kaitējumu, kas ietekmē ūdeņus un augsni.

70 Ņemot vērā iepriekš noteikto, uz pirmajiem trīs jautājumiem ir jāatbild, ka:

— ja vides piesārņojuma gadījumā nav izpildīti Direktīvas 2004/35 piemērošanas laikā un/vai *ratione materiae* kritēriji, šādai situācijai būtu piemērojamas valsts tiesības, ievērojot Līguma noteikumus un neietekmējot citus atvasināto tiesību aktus;

— Direktīvai 2004/35 nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, ar kuru kompetentajai iestādei, rīkojoties šīs direktīvas ietvaros, ir ļauts prezumēt cēloņsakarības esamību, tostarp attiecībā uz izkliedēta piesārņojuma gadījumiem, starp

uzņēmumiem un konstatēto piesārņojumu, jo uzņēmumu iekārtas atrodas netālu no piesārņotās teritorijas. Tomēr saskaņā ar principu "piesārņotājs maksā", lai prezumētu šādu cēloņsakarību, šīs kompetentās iestādes rīcībā ir jābūt pietiekami ticamiem pierādījumiem, lai šo prezumpciju pierādītu, piemēram, uzņēmuma iekārtu atrašanās netālu no konstatētā piesārņojuma un saistība starp atrastajām piesārņojošajām vielām un vielām, kuras minētais uzņēmums izmanto savai darbībai;

— Direktīvas 2004/35 3. panta 1. punkts, 4. panta 5. punkts un 11. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja kompetentā iestāde nolemj noteikt videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus uzņēmumiem, kuru darbība ietilpst šīs direktīvas III pielikumā, tai nav pienākuma noteikt nedz uzņēmumu, kuru darbība tiek uzskatīta par vainojamu videi nodarītajā kaitējumā, kļūdu, nedz nolaidību vai tiešu nodomu. Turpretī šai iestādei, pirmkārt, vispirms ir jāmeklē konstatētā piesārņojuma izcelsme, un minētajai iestādei šajā sakarā ir rīcības brīvība gan attiecībā uz procedūru, gan izmantotajiem līdzekļiem un šādas izpētes ilgumu. Otrkārt, šai iestādei, ievērojot valsts noteikumus par pierādījumiem, ir jāpierāda cēloņsakarība starp uzņēmumu, pret kuriem ir vērsti atlīdzināšanas pasākumi, darbību un šo piesārņojumu.

Par ceturto jautājumu

71 Uzdodot ceturto jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vaicā Tiesai, vai direktīvām publiskā iepirkuma līgumu slēgšanas tiesību jomā, īpaši Direktīvai 2004/18, nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, ar kuru kompetentajai iestādei ir atļauts privāttiesību uzņēmumam tieši uzticēt valsts būvdarbu projektēšanu un veikšanu, kā arī "attīrīšanas" darbus un piesārņotās teritorijas atjaunošanu sākotnējā stāvoklī.

72 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru LESD 267. pantā paredzētā procedūra ir tāds sadarbības instruments starp Tiesu un valsts tiesām, ar kura palīdzību Tiesa sniedz valsts tiesām Savienības tiesību interpretāciju, kas tām ir nepieciešama, lai atrisinātu iesniegtās lietas (skat. it īpaši 1992. gada 16. jūlija spriedumu lietā C-83/91 *Meilicke*, *Recueil*, I-4871. lpp., 22. punkts, kā arī 2008. gada 16. oktobra spriedumu lietā C-313/07 *Kirtruna* un *Vigano*, Krājums, I-7907. lpp., 25. punkts).

73 Šīs sadarbības ietvaros tikai valsts tiesa, kurai ir nodots strīds un kurai ir jāuzņemas atbildība par pieņemamo tiesas nolēmumu, ņemot vērā tajā ierosinātās lietas īpatnības, novērtē gan to, cik lielā mērā prejudiciāls nolēmums tai ir nepieciešams sprieduma taisīšanai, gan arī Tiesai uzdoto jautājumu atbilstību. Tādējādi, tā kā iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi ir saistīti ar Savienības tiesību noteikumu interpretāciju, Tiesai principā ir pienākums pieņemt nolēmumu (2007. gada 19. aprīļa spriedums lietā C-295/05 *Asemfo*, Krājums, I-2999. lpp., 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

74 Tomēr, ja Tiesai nav zināmi faktiskie vai juridiskie apstākļi, kas nepieciešami, lai sniegtu noderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem, Tiesa atsakās lemt par valsts tiesas iesniegto lūgumu (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Commune de Mesquer*, 30. punkts).

75 Šajā sakarā saistībā ar šo jautājumu šķiet, ka iesniedzējtiesa nav precizējusi nedz publisko tiesību personu, kura ir uzticējusi minētajā jautājumā norādīto būvdarbu izpildi, nedz minēto būvdarbu apmēru vai arī tiesību aktu, ar kuru šie darbi ir uzticēti abām minētajā jautājumā paredzētajām sabiedrībām.

76 *Tribunale amministrativo regionale della Sicilia* atsaucas vienīgi uz darbiem, "kuriem ir spēcīga ietekme uz vidi un ļoti lielas izmaksas", kurus kompetentā iestāde esot uzticējusi minētajām sabiedrībām, neveicot uzaicinājumu iesniegt piedāvājumus kopā ar citām privāttiesību sabiedrībām.

77 Turklāt, lai gan Tiesa Itālijas valdībai uzdeva jautājumu gan rakstveidā, gan tiesas sēdes laikā, nav iespējams noskaidrot apstākļus, kādos attiecīgie darbi būtu tikuši uzticēti minētajām sabiedrībām. Sabiedrība *Invitalia* (*Agenzia nazionale per l'attrazione degli investimenti e lo sviluppo d'impresa*) *SpA* pat norādīja, ka tai esot uzticēti vienīgi nelieli projektēšanas darbi un ka kompetentā iestāde esot atteikusies no ceturtajā prejudiciālajā jautājumā minētajiem infrastruktūras darbiem.

78 Šādos apstākļos Tiesa uzskata, ka iesniedzējtiesas uzdotā ceturtā jautājuma faktiskais konteksts nav pienācīgi izskaidrots un attiecīgi šis jautājums ir jāatzīst par nepieņemamu.

Par tiesāšanās izdevumiem

79 Attiecībā uz pamata lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

Ja vides piesārņojuma gadījumā nav izpildīti Padomes 2004. gada 21. aprīļa Direktīvas 2004/35/EK par atbildību vides jomā attiecībā uz videi nodarītā kaitējuma novēršanu un atlīdzināšanu piemērošanas laikā un/vai ratione materiae kritēriji, šādai situācijai būtu piemērojamas valsts tiesības, ievērojot Līguma noteikumus un neietekmējot citus atvasināto tiesību aktus.

Direktīvai 2004/35 nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, ar kuru kompetentajai iestādei, rīkojoties šīs direktīvas ietvaros, ir ļauts prezumēt cēloņsakarības esamību, tostarp attiecībā uz izkliedēta piesārņojuma gadījumiem, starp uzņēmumiem un konstatēto piesārņojumu, jo uzņēmumu iekārtas atrodas netālu no piesārņotās teritorijas. Tomēr saskaņā ar principu "piesārņotājs maksā", lai prezumētu šādu cēloņsakarību, šīs kompetentās iestādes rīcībā ir jābūt pietiekami ticamiem pierādījumiem, lai šo prezumpciju pierādītu, piemēram, uzņēmuma iekārtu atrašanās netālu no konstatētā piesārņojuma un saistība starp atrastajām piesārņojošajām vielām un vielām, kuras minētais uzņēmums izmanto savai darbībai.

Direktīvas 2004/35 3. panta 1. punkts, 4. panta 5. punkts un 11. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ja kompetentā iestāde nolemj noteikt videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus uzņēmumiem, kuru darbība ietilpst šīs direktīvas III pielikumā, tai nav pienākuma noteikt nedz uzņēmumu, kuru darbība tiek uzskatīta par vainojamu videi nodarītajā kaitējumā, kļūdu, nedz nolaidību vai tiešu nodomu. Turpretī šai iestādei, pirmkārt, vispirms ir jāmeklē konstatētā piesārņojuma izcelsme, un minētajai iestādei šajā sakarā ir rīcības brīvība gan attiecībā uz procedūru, gan izmantotajiem līdzekļiem un šādas izpētes ilgumu. Otrkārt, šai iestādei, ievērojot valsts noteikumus par pierādījumiem, ir jāpierāda cēloņsakarība starp uzņēmumu, pret kuriem ir vērsti atlīdzināšanas pasākumi, darbību un šo piesārņojumu.

[Paraksti]